

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 9. АПРИЛА 1877.

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дану сваке представе на по тавака. — Стои за Нови Сад 40, а на страну 60 п. месечно. — Претплате се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту иримо да разашље овај лист.

ПОЗОРИШТЕ НА НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ У БЕОГРАДУ.

(Наставак.)

Мин. просвете Стојан Болковић. Мени се чини, браћо, да ми овде говоримо о једном предмету, који не би требало да нас тако раздражује. Ми немамо овде да се договарамо како ћемо порунити страшну Стамбол-капију, него имамо да говоримо о позоришту, које постоји на оном истом месту, где је негда била Стамбол-капија, где се некад пије смело проћи од страха турског.

Што се тиче позоришта и његове важности по образовање народно, ја бих имао да приметим, да позориште сматрам доиста као просветну установу. Да ли је она код неких народа може бити употребљавана онако, како није увек доносила праве користи народу, то је друго питање; и да ли је наше позориште данас уређено тако, да нашем народу доноси велике користи у просветном и културном погледу, и то је друго питање. То стоји много до времена, до прилика, у којима смо, и до власти, која настојава и води бриту о позоришту. Никаква људска установа, у прво време кад је постала, није била савршена. По свој прилици треба оставити и нашем позоришту времена, да се развија на боље, и што се тиче правца и уређења, и што се тиче духа, који тамо веје, као и особља, које се тамо прикупља.

У оно исто доба, господо и браћо, кад је још стара Грчка постала светило људске образованости и слободе, у оно доба старале су се грчке државе, а нарочито Атина, да имају своје народно позориште; и онда, кад је сва Азија потекла на Грчку, да је уништи, онда су се млади Грци одушевљавали у позоришту онаким примерима јуначких и родољубивих карактера, као што су наш Обилић и Краљевић Марко. У доцнија времена, у средњем веку, постојала су позоришта у неким земљама према приликама народног живота и друштвеног образовања, а данас код свију народа,

који имају ијоле своје државне помоћи, особне народне културе, видимо и позоришта народна, од којих се нека, паравно у богатијим земљама, издржавају приватним друштвима, али готово у свакој држави има бар по једно позориште, које се зове народно, и које добија потпору од саме државе.

С друге стране ваља нам имати на уму, да ни један народ нема толико потребе за својим народним позориштем као наш народ. Ми стојимо овде на раскршћу, ваља нам се борити и противу културних освојења од стране тих народа, који су око нас. Ми треба свим средствима против те умне поплаве западних, или у опште тутњинских народности да се одупирнемо. У та средства долази на првом месту народна школа, народна просвета са свима својим гранама, а у свези с тим стоји и народно позориште. Народна школа дејствује непосредно на цео народ; а позориште народно, опо истине не може да путује од села до села, те да народ свуда у свима крајевима види непосредне моралне и просветне користи од њега, да се свуда користи племенитом забавом и поуком, коју добро уређено пар. позориште може да даје. Али, браћо, у наше народно позориште долазе људи, грађани и младићи, који се из целе Србије, па и с других страна у нашој престоници образују, или другим послом путују и сусретају, а после се опет враћају у народ. У том се позоришту представљају комади, у којима се врло често угледају узорити карактери из наше народне историје. У том позоришту нечује се жива народна реч, народна поезија, књижевност и уметност драмске; у њему се износе прте угледног поштења, коме треба тежити; у њему се исто тако износе и неваљали карактери грешника, који се излажу понижењу и подсмеху, да их се свет клони. Најпоске кад погледамо још и

ово, да од Дунава и Саве на до реке Марице и Егејског мора нема никаквог народног позоришта, а у свима тим крајевима живи растурено народ српски, и у њима седаље ретко где чује и глас звона, а камо ли народна песма, народна мисао на позорници.

Даље, господо, позориште, као што пре неки говорници напоменуше, почело се оснивати добровољним прилозима из времена, кад смо још једва и помишијали да ћемо моћи да пођемо каквим већим размером просвете, образованости, уметности народне; о народном позоришту мислило се и радило још про 20 и 30 година кад смо једванимали у целој Србији неколико средњих и до стотине основних школа. Од прилога, који су тада прикупљени, ишлосе са оним, што је покнез Михаило дао, основано је позориште, и то на основу закона од 9. октобра 1870. год. По томе закону треба позоришту одредити извесну годишњу помоћ. Сад колику помоћ? Да наравно стоји до владе и народног представништва. Али та помоћ не би могла буде таков малена, да би се управо ћутеши позориште затворило, што би наравно морало настати, ако му не дамо средстава да може онстатиси и развијати се.

Кад други много слабији народи предвиђају опасности, које им прете уништењем њихове народности, негују своје позориште и брижљиво га подижу; кад наша браћа Хрвати имајући и многе друге државне терете, дају народном позоришту 30. а ове године 50.000. фор, онда зашто не бисмо могли ми у Србији наставити, да дајемо нашем позоришту од прилике онолико незнатну суму, колика је још пре 5 година буџетом узакоњена? Нека господи напомињу, да би то био луксус. Што се тиче куксуза, ја мислим, браћо, ако хоћемо да га уништимо, треба да почнемо од самих себе, од својих кућа и фамилија, а не од једне просветне установе, која треба да нам и споменом свога постања и народно-културним задатком својим буде драга и сачувана. Наглојетку, што се тиче оскудице нашег народа, држим, да не ћеје примићи није срећа, ако опаде до 10.000. фор, ако дадемо 10.000. фор. К Р А Ј

Албаније.

Збори бркје!
Едгар.

Чија крв се пуши на том мацу?

мо много помоћи народу, ако му олакшамо данак са 1800 дук. до 2000 дук. Народу ћемо у том погледу много више помоћи, ако му отворимо пут просвети и свакогрском унапређењу, ако му развијемо земљорадњу, индустрију и просвету.

Тако исто мене је зачудио говор неких посланика из мањине, који излазе против позоришта. Зашто ме је зачудио? Био је одређен као што знате финансијски одбор, који је претресао све буџете па и овај министарства просвете. У буџету миј. просвете стављена је овај сума за позориште. Ја сам зват у одбор приликом претреса буџета и давао сам објашњења за све појединачне позиције. За позицију ове суме на народно позориште, ја сам ствар објаснио тако, да су сви одборници примили моје објашњење, па и сами чланови одбора из мањине, налазећи да је нужно нешто позоришту давати, и неки су се управо потргајали са мном како би било да одобре 1000 дук. из касе од 1000 дук. да даје општина београдска да народно позориште током времена од времена путује по Србији, као што је то чини ми се баш посланик Адам Богосављевић тражио. (Адам: То сте ви казали апнеја). Ви сте то тражили, а ја сам казао, да сам и сам од прилике имао ту мисао, ако у таквом случају да би онет само веће вароши у лето уживале неку корист од позоришта, док би се у њима задржавало. (Пријатељи: Да). На послетку да кажем још што, како држим, да позоришту може бити после неког времена неће ни бити потребна толика државна помоћ, ако би оно после 5—6 год. успело да на своме плацу, који има у великој просторији, подигне у брзим новчаним приликама какву зграду, од које би се вукао знатан приход, докле се радња и трговина код нас опораве. Али за сад мислим на сваки начин да би било незгодно а и неправо, да му се ста помоћ одрече. Зато се и надам да ће велика већина народне скупштине гласати да остане како је предложена помоћ народном позоришту. (Чује се: Да се гласа). (Наставиће се.)

Крв њезина ово је још свежа!
Али она већ је мртва, хладна,
Задави је ропац у гръбдану.

Албаније.

Ко је мртав, не оклевај, збори?

Племић.

Господару, ваша жена светла,
Мач крвави овај сама себи
Кроз сред срца пројури живота;
По што ј' сестру млађу отровала,
Ка' што сама издишући рече!

Под чадором ваним ено њих обадве
Хладне мртве на поду где леже!

Едмунд.

Обадве ми заручнице беху,
Сад нас један тренут све венчава!

Едгар.

Ев' и Кента где долази амо!
(Наставиће се.)

СРПСКА МЛАДЕНЦИЈА

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Младенци. Шаљива игра у три чина, од Адолфа Вилбрандта. С немачког. Први пут приказана у Новоме Саду 29. марта 1877.)

Вилбранд, овај елегантни немачки драматик први пут на српској позорници! Запста, само добитак за наш репертоар, нашег глумце и нашу публику. Вилбрандови комади спадају у сталан репертоар прве немачке позорнице, бечког дворског позоришта, где уживају ванредну наклоност од стране публике. Но не само шаљиве игре, већ и његове драме, припреме већином из старе римске историје, одушевљују сваког, који је пријатељ ваљаног песништва и класичитета. Ван тог је Вилбранд још и вешт преводилац Шекспира.

Радња ове наше шаљиве игре је у Енглеској, и то врло згодно, јер тешко да би се нашао у осталој континенталној Европи такав — Енглез, као што је баронет Џозуа, у осталом добар психолог, који је тако исто извесно знао, да ће се из мржње изродити лубав, као што је извесно знао, да ће баш онда подне, кад се на његовом хронометру обесказалке на XII састанку. *Les extrêmes se touchent.* За то је стари практикус Џозуа своме ветрогони сину баш Арабелу, своју хранђеницу, наимено за жену, јер је знао, да је ова најана, озбиљна и благодарна девојка, а његов син да је само лакомислец, ком ваљана и поуздана рука треба, да га наведе на бољи пут. Ма да су се морали узети, ипак је знао, да ће бити од њих један пар, јер је Арабела благодарна, а брат Виљем има — 10.000 фун. стерлинг дуга.

И заиста су постали један пар, Арабела је Виљем, и не само да су постали један пар, већ су се почели поштовати, кад су се, у сред кине и непогоде, састали у малој колебици. Наравно, да није било добро Еме, не би се тај „случајни“ састанак ни догодио; али оне бескрајне и иенојмљиве сличице, које само женска измислити и извршити уме, беху узрок, те су се они младенци састали, да науче једно другог ближе познавати, уважавати, поштовасти и па посетку и љубити. Виљем је као канди први испустио, те се брзо распало, и био је готов да заборави на мржњу, као што се то муком, активном сполу и доликује. Женска пасивна, али мало и лукава нарај, не ће да ночи; она је готова само да пружи малу прст — помоћи ради,

иначе је са свим хладна Енглескиња, за које Хајне вели, да су као смрзнуто шампањско вино, које само треба да се откризи, да забуни и живце и мозак.

У осталом, што ни мржња — која је већ давно бар у наклоности прешла — ни сiletka није могла учинити, то је учинило ревновање, љубоморство и сл., ми на мањ (у трећем чину) видимо, да се наши младенци љубе, и то страшно љубе, да су се управо увек и љубили, да се нису никад ни мрзили, и да се само за то нису радо узели, што су морали, а човеку није пишта горе на свету, већ кад опо ради, што мора.

Идеја је у толико нова, што се радија баш са женидбом кочиње, а не као у осталим шаљивим и не шаљивим игrama, где јунац после краће и дуже, посље лакше и теже борбе, дође до своје миљенице баш неколико тренутака пре, него што ће се завеса за оно вече са свим спустити.

У слици Роберта, брата Јозуиног, имамо скроз и скроз здравог и поштеног човека, који не, ако мора бити, мало и сiletкарни али само онда, ако је мета, и цел поштена. Нама Новосађанима је Роберто тим милиј, што смо се упознали с г. Савом Рајковићем, чији глумачки таленат смо том приликом могли уважити и ценити. Џовијала Роберто у рукама г. Рајковића постао је онакав, као што га себи и представити морамо, из чијих би се широких груди заорио глас, да кроз рику громова на једно место скуни разтркано ловачко друштво.

Г. Ружић (Џозуа) је наш стари љубимац. Да је коректно одиграо своју сплиску улогу, није веља нужно ни рећи: сви га знамо и сви га волимо. Гђа Сајевићка је била заиста хладна леди Арабела, али шампањско се вино ипак почело под врелим љубавним утиливом да крави. Маска у трећем чину није јој добро стајала, бар не тако добро, као и прв. г. Сајевић (Виљему), за ког бисмо прве рекли да је заиста љубав на континенту, а никако на острву, може бити још на — полуострву. Гђа Ружићка (Ема), г. Јукић (Артур Ботвел) и г. Марковић (Варлов) били су на свом месту, а г. Добриновић (Давиду), који је иначе маду своју улогу добро извео, дали бисмо само тај савет, да се у будуће тако ужасно не бели: та комичар не треба да је као клаузи.

C.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

8. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 7.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 9. АПРИЛА 1877.

ПРВИ ПУТ:

ПОСЛЕДЊЕ ЉУБАВНО ПИСМО.

ШАЉИВА ИГРА у 3. чина, написао Викторијен Сарду. С француског.

О С О Б Е :

Преспер Блок	Ружин.
Фан дер Хоффен	С. Рајковић.
Крариса, његова жена	М. Рајковићка.
Марта, њена сестра	Л. Хадићева.
Сузана	Ј. Сајевићка.
Тирион	Сајевић.
Колумба, његова жена	Ј. Поповићева.
Павле, његов нећак	Бошковић.
Бусоније	Рашин.
Соланжа	Б. Хадићева.
Клаудина { у кући фан дер	Љ. Зорићева.
Баптиста { хоффеновој	Бунић.
Хенрик	В. Јуришић.

Збива се у данашње време у кући фан дер хоффеновој и тирионовој.

Г. М. РАЈКОВИЋКА и г. С. РАЈКОВИЋ, пре тога чланови народног позоришта у Загребу као гости.

У недељу 10. априла: „ГРАНИЧАРИ“. Позоришна игра у 3 чина, с певањем, од Ј. Фрајденрајха, за српску позорницу уздесио А. Хадић.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

Поједињи бројеви овога листа продају се обдан по 5 н. а. в. у књижари браће М. Поповића, у позоришној писарници и увече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.